

світосприйняття та стратегії постіндустріального розвитку, оскільки традиційний науково-технічний прогрес, як засвідчила практика, є небезпечним в екологічному плані.

Екологічній безпеці властиві певні риси.

Екологічна безпека виявляється у локальних, регіональних і глобальних масштабах як екологічні лиха, кризи і катастрофи. Забезпечення екологічної безпеки - це основний спосіб розв'язання екологічних проблем, що гарантує суспільству розвиток у біосферосумісній, природоохоронній формі.

Екологічна безпека передбачає розумне задоволення екопотреб будь-якої людини та суспільства загалом у всіх виявах життєдіяльності, гарантію проживання в екологічно чистому та сприятливому для життєдіяльності середовищі.

Усі аспекти національної безпеки міцно пов'язані між собою, і розв'язання переважної більшості проблем екологічної безпеки можливе тільки в комплексі з іншими аспектами національної безпеки.

Екологічна безпека не може реалізовуватися лише в ім'я суб'єкта екосистеми (суспільства) на шкоду об'єкту (навколишньому середовищу). Екологічна безпека є таким типом розвитку суспільства, який реалізується лише в інтересах як суб'єкта, так і об'єкта.

Екологічну безпеку неможливо формувати через ущемлення екологічних прав інших груп населення як всередині екосистеми, так і поза нею.

Ефективна екологічна безпека має ґрунтуватися на фундаментальних еколого-соціальних та біосферних закономірностях, що мають комплексний характер і тісно пов'язані з різними сферами суспільного життя. Концепція екологічної безпеки має органічно включати гуманістичні ідеали, дедалі ширше впроваджувати екогуманістичні принципи.

Таким чином, розвиток української держави потребує вироблення нової якості та критерію, що називається екологічною безпекою.

Література

1. Економіка довкілля і природних ресурсів: монографія / Ю.В. Дзядикевич та ін. – Тернопіль: Астон, 2016. – 392 с.
2. Дзядикевич Ю.В. Енергетичний менеджмент. Підручники і посібники. – Тернопіль, 2014. – 336 с.
3. Джигерей В.С. Основи екології та охорона природного середовища. – Львів: Афіша, 2010. – 272 с.
4. Кашенко А.Л. Фінансово-економічні основи природокористування. – К.: Вища школа, 2009. – 221 с.
5. Буряк М.В. Еколого-економічні системи: основні аспекти. Науковий огляд. Науковий журнал. – Київ. 2015. – № 6 (16). – С. 33-49.

Ольга ДОВГАНЬ

молодший науковий співробітник

Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту кормів та сільського господарства Поділля

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Дані наукових досліджень та статистики свідчать про значне загострення проблем здоров'я населення, пов'язаних із особливостями харчування. Головними причинами, що призвели до неконтрольованого виробництва екологічно небезпечної сільськогосподарської продукції, є: застарілі технології виробництва; високий ступінь забруднення земель токсичними, радіоактивними, хімічними речовинами та небезпечними відходами; обмеження поширення та непопулярність споживання екологічно безпечної продукції сільського

господарства серед населення; відсутність належного правового регулювання та даних про застосування технологій генетичної модифікації при виробництві аграрної продукції та ін.

Серед альтернативних систем господарювання на сучасному етапі найбільш розвиненим є органічне сільське господарство, що практикується у 172 країнах світу. Воно сприяє покращенню якісного стану земельних ресурсів та в цілому навколишнього природного середовища, що безпосередньо позитивно впливає на стан здоров'я населення [1].

Відповідно до визначення Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) «органічне сільське господарство – виробнича система, яка підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей, залежить від екологічних процесів, біологічного різноманіття та природних циклів, характерних для місцевих умов, уникаючи використання невідновлюваних ресурсів. Органічне сільське господарство об'єднує традиції, нововведення та науку, щоб поліпшити стан навколишнього середовища і розвивати справедливі взаємини і гідний рівень життя» [2].

Багаторічна практика більшості країн демонструє екологічні, економічні та соціальні переваги органічного виробництва, серед яких: підвищення незалежності виробника від зовнішніх джерел фінансування, поставок отрутохімікатів, мінеральних добрив; зменшення енерго- і трудовитрат на одиницю продукції; нарощування кількості робочих місць в сільській місцевості, розвиток місцевих ринків екологічної продукції; високі смакові і поживні якості виробленої продукції; мінімізація негативного впливу на природу, в тому числі зменшення забруднення ґрунту, ґрунтових і поверхневих вод, атмосфери, збереження біорізноманіття; більш етична і природна поведінка людини в екосистемі, частиною якої вона є.

Україна за своїми природно – кліматичним та ґрунтовим потенціалом має унікальну можливість зайняти одне з провідних місць серед виробників органічної продукції.

В Україні нараховується більше 390 підприємств, які мають площу, зайняту під органічним виробництвом, більше 400 тис. га. [6]. За цим показником Україна посідає 20-е місце у світі (За даними Дослідного Інституту органічного сільськогосподарства FiBL (Швейцарія), традиційними лідерами у світі за площами під органічними культурами є: Австралія (22,7 млн га), Аргентина (3,1 млн га), Сполучені Штати Америки (2,0 млн га), Іспанія (2,0 млн га), Китай (1,6 млн га), Італія (1,5 млн га), Франція (1,4 млн га), Уругвай (1,3 млн га), Індія (1,2 млн га) та Німеччина (1,1 млн га)) [5].

Зважаючи на загальну площу 41,2 млн га сільгоспугідь, угіддя, зайняті під органічне виробництво складають трохи більше одного відсотка. Це світовий показник. Україна в цьому плані не відстає від інших країн [4].

Основні площі вітчизняних органічних сільгоспугідь зайняті під вирощування зернових (пшениця, ячмінь, кукурудза) – 197 тис. га. Під олійні культури – соняшник і ріпак – відведено 67 тис. га, під вирощування органічних овочів – більше 8 тис. га, а під органічну картоплю – 1200 га.

За площами, відведеними під вирощування органічних зернових, олійних та овочевих культур, а також органічної картоплі, Україна входить до топ-10 виробників у світі. Зокрема, наша країна сьома за площами зернових, п'ята – за площами олійних, дев'ята – за площами картоплі, десята – в рейтингу виробників овочевих культур [5].

В Україні стабільно зростає кількість господарств, які займаються вирощуванням органічної продукції. У 2006 році цим видом діяльності займалися лише 80 підприємств. У 2011 році їх кількість збільшилася майже вдвічі – до 155, а у 2016 році становила вже 390 підприємств (табл. 1) [6].

Таблиця 1.

Динаміка показників розвитку органічного виробництва в Україні за 2002-2016 рр.

Показник	Рік														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Площа, тис. га	164,5	239,5	240,0	241,9	242,0	249,9	269,9	270,2	270,2	270,3	272,9	393,4	400,8	410,6	421,2
Кількість господарств	31	69	70	72	80	92	118	121	142	155	164	175	182	210	390

Джерело: [6]

Незважаючи на існуючий прогрес у розвитку органічного виробництва в Україні, експерти відмічають низку факторів, які гальмують реалізацію масштабного потенціалу України у цьому сегменті аграрного сектору, а саме:

– недосконалість діючого нормативного – правового регулювання для органічного виробництва;

– відсутність ефективної системи державного нагляду (контролю) з боку держави за виробництвом та якістю продукції, що спричиняє недобросовісну конкуренція серед виробників, роздрібних продавців та призводить до шахрайства (псевдоорганічні продукти) на внутрішньому та міжнародних ринках;

– відсутність системи ефективного захисту прав споживачів та дієвої системи санкцій щодо подання неправдивих відомостей стосовно якості сільськогосподарської продукції [2];

– обмеженість державної підтримки органічних виробників, зокрема в частині відшкодування вартості сертифікації, надання дотацій протягом перехідного періоду та застосування інших засобів стимулювання виробників органічної продукції;

– відсутність інформаційної підтримки виробників органічної продукції в ЗМІ.

Тому в Україні потрібно приділяти більшу увагу вирішенню першочергових завдань для розвитку виробництва екологічно безпечної продукції з тим, щоб стати експортером цієї продукції в країни ЄС та на світовий ринок. Наша країна має усі передумови, щоб це зробити.

Для реалізації існуючого потенціалу виробництва органічної продукції сучасні технології у землеробстві повинні бути адаптивно-ландшафтними і відрізнитися від існуючої (традиційної) системи, обов'язково включаючи такі елементи: науково обґрунтована біологізована сівозміна; внесення в сівозміні оптимально-мінімальних доз мінеральних та органічних добрив, вирощування культур у проміжних посівах на корм і сидерат, використання на добриво вторинної продукції рослинництва; диференційована система основного обробітку ґрунту в сівозміні, спрямована поліпшення фітосанітарного стану агрофітоценозів; застосування меліорантів, мікробіологічних препаратів; використання високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур.

Тому у майбутньому необхідно зосередити увагу над вирішенням зазначених проблемних питань за участю галузевих міністерств та відомств шляхом визначення розвитку органічного виробництва одним із пріоритетних напрямків діяльності в аграрній галузі економіки. Це сприятиме переходу на засади сталого розвитку та забезпечення збалансованого використання земельних ресурсів, що є визначальним в умовах євроінтеграційних перспектив України.

Література

1. Основні тенденції розвитку органічного землеробства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libr.rv.ua/ua/virt/146/>

2. Динаміка та перспективи розвитку ринку органічної продукції в світі та в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/dynamika-ta-perspektyvy-rozvytku-rynku-organichnoyi-produkciji-v-sviti-ta-v-ukrayini>

3. Перспективи розвитку органічного землеробства в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libr.rv.ua/ua/virt/146/>

4. Рудюк Анатолій. Україна розвиває органічне виробництво на рівні з іншими країнами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249250758&cat_id=244276429

5. Духницький Богдан. Україна посідає 20-е місце у світі за площею органічних угідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/2131-ukrayina-posidaye-20-e-mistse-u-sviti-za-ploshcheyu-orhanichnykh-uhid-bohdan-dukhnyskiy.html>

6. Сайт Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>

Назар МАЛЕВИЧ

аспірант

Тернопільський національний економічний університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Сьогодні розвиток національних економік в багатьох країнах світу відбувається під впливом міжнародних тенденцій заохочення екологізації, поглиблення глобалізаційних процесів та застосування інноваційних практик в різних сферах господарювання. Зокрема, це стосується і виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Сфера екологізації сільського господарства та виробництва органічної продукції є доволі розвиненою в країнах Західної Європи. Динамічне поширення екологічного сільського господарства у цих державах зумовлене високим рівнем їх суспільно-економічного розвитку [1].

Поняття «органічне сільське господарство» часто ототожнюють з сільськогосподарською діяльністю без використання синтетичних пестицидів і мінеральних добрив. Однак, це швидше характерна ознака, а не визначення самої системи ведення господарювання. Згідно досліджень Департаменту сільського господарства США (1980 р.), «органічним виробництвом прийнято вважати систему виробництва сільськогосподарської продукції, яка забороняє або значною мірою обмежує використання синтетичних комбінованих добрив, пестицидів, регуляторів росту та харчових добавок до кормів при відгодівлі тварин. Така система в основному базується на сівозмінах, використанні рослинних решток, гною та компостів, бобових рослин і рослинних добрив, органічних відходів виробництва, мінеральної сировини, механічному обробітку ґрунтів і біологічних засобах боротьби зі шкідниками з метою підвищення родючості та покращення структури ґрунтів, забезпечення повноцінного живлення рослин і боротьби з бур'янами та різноманітними шкідниками» [2, 3, 4].

За даними Науково-дослідного центру органічного сільського господарства, вартість світового ринку органічної продукції в 2015 році становить близько 60 млрд. доларів. 164 країни світу займаються органічним сільським господарством на площі понад 37,5 млн. гектарів, включаючи землі перехідного періоду. Налічується понад 1,9 млн. виробників органічної сільськогосподарської продукції. До країн з найбільшою площею органічних сільськогосподарських земель відносять Австралію (12 млн. га), Аргентину (3,6 млн. га), США (2,2 млн. га), Китай (1,9 млн. га), Іспанію (1,6 млн. га)

Середній розмір органічних господарств значно відрізняється по країнах Європи. Багато країн Центральної та Східної Європи мають органічні ферми із загальною площею угідь до кількох тисяч гектарів у одному господарстві, і, як правило, сфокусовані на ринкові сільськогосподарські культури орних земель або спеціальні культури.

В багатьох країнах передбачено державне субсидування та підтримка збуту органічної сільськогосподарської продукції, а також проведення навчань та популяризації її серед населення. Основним видом державної підтримки розвитку органічного сектору сільського господарства є надання субсидій. Зокрема, в країнах ЄС субсидії, що надаються при